

FŐVÁROSI BÍRÓSÁG
BÜNTETŐ KOLLÉGIUMVEZETŐ
2008.EI.II.C.1/15. szám

Összefoglaló anyag a pótmagánvád jogintézményének gyakorlati kérdéseiről a Büntető Kollégium 2008. december 8. napján tartott ülése alapján

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény megteremtette a pótmagánvádra induló eljárás jogintézményét. A jelenleg hatályos törvényszövegben elszórva található meg a pótmagánvádlóra és magára az eljárásra vonatkozó jogszabályi rendelkezések.

A vizsgálat szempontjából az alábbi jogszabályhelyek áttekintése szükséges:

A pótmagánvádló jogintézményének fogalmát a Be. 53. §-a határozza meg, amely szerint a sértett a törvényben meghatározott esetekben pótmagánvádlóként léphet fel. A pótmagánvádló tehát nem más, mint közvadas ügyben a vádat képviselő sértett, amennyiben az ügyész nem képviseli a vádat. A jogszabály a pótmagánvádló fellépését feltételekhez köti, így a hivatkozott törvényhely szerint arra abban az esetben van lehetőség, amennyiben:

- 1./ az ügyész, vagy a nyomozó hatóság a feljelentést elutasította, vagy a nyomozást megszüntette,
- 2./ az ügyész a vádemelést részben mellőzte,
- 3./ az ügyész a vádat (akár a tárgyalás előkészítése során, akár a tárgyalás során) elejtette.
- 4./ az ügyész a nyomozás eredményeként közvadra üldözendő bűncselekményt nem állapított meg, ezért nem emelt vádat, illetőleg a vád képviselőt – magánvadas eljárásban elrendelt nyomozás eredményeként – nem vette át,
- 5./ az ügyész a tárgyaláson a vádat azért ejtette el, mert megítélése szerint a bűncselekmény nem közvadra üldözendő.

Pótmagánvádlóként – főszabály szerint – a sértett léphet fel. A Be. 53. §-ának (2) bekezdése alapján azonban halála esetén helyére 30 napon belül egyenesági rokona, házastársa, élettársa, vagy törvényes képviselője léphet.

A pótmagánvádló ügyvédi képviselője a Be. 56. § (4) bekezdése alapján kötelező, kivéve ha természetes személy pótmagánvádló jogi szakvizsgával rendelkezik. Az előbbi rendelkezés az eljárás egész folyamán végig húzódik, tárgyalási szakban a képviselő távolléte abszolút eljárási szabálysértést fog eredményezni.

A 199. § (2) bekezdésében foglaltak szerint, amennyiben az ügyész, vagy a felettes ügyész a sértettnek a nyomozást megszüntető határozata ellen, az eljárás folytatásának elrendelése iránt bejelentett panaszát elutasította, a sértett pótmagánvádlói jogosultságokkal akkor élhet, ha a nyomozás megszüntetésének oka a következők valamelyike:

- 1./ a cselekmény nem bűncselekmény,
- 2./ a nyomozás adatai alapján nem állapítható meg bűncselekmény elkövetése, és az eljárás folytatásától sem várható eredmény,
- 3./ nem a gyanúsított követte el a bűncselekményt, illetve a nyomozás adatai alapján nem állapítható meg hogy a bűncselekményt a gyanúsított követte el,
- 4./ büntethetőséget kizáró ok állapítható meg, a gyermekkor és a kóros elmeállapot kivételével,
- 5./ a törvényben meghatározott egyéb büntethetőséget megszüntető ok áll fenn.

Nincs tehát pótmagánvádnak helye, ha:

- 1./ a feljelentés elutasításának, illetve az eljárás megszüntetésének más ok képezi az alapját,
- 2./ a büntethetőséget kizáró okok közül a gyermekkor, vagy a kóros elmeállapot áll fenn,
- 3./ az elkövető halála esetén.

Összefoglalva megállapítható, hogy a feljelentés elutasítása, illetve az eljárás megszüntetése eseteiben csak akkor emelhető pótmagánvád, ha

- 1./ a nem katonai bűncselekménynek van konkrét sértettje, a katonai bűncselekmény esetében további szűkítés, hogy a sértett természetes személy legyen,
- 2./ a feljelentés elutasítása, vagy a nyomozás megszüntetése a törvényben felsorolt okokon alapul,
- 3./ a sértett a feljelentést elutasító, illetve a nyomozást megszüntető határozat ellen ezek közlésétől számított nyolc napon belül panasszal élt,
- 4./ a panaszt a nyomozás elrendelése, illetve az eljárás folytatásának az elrendelése iránt terjesztette elő,
- 5./ az ügyész, illetőleg a felettes ügyész a panaszt nem találta alaposnak, ezért azt elutasította,
- 6./ elkövetőként konkrét személyt tud a sértett megjelölni,
- 7./ az elkövető nem fiataalkorú és
- 8./ még életben van.

A Be. a 229. és 233. § között tartalmazza a rendelkezéseket arra az esetre, ha a feljelentést elutasító, vagy nyomozást megszüntető határozat elleni panasz elutasítását követően helye lehet a pótmagánvádló fellépésének.

Fellépése esetén a pótmagánvádló vádindítványt nyújt be. Ezt az ügyben addig eljárt elsőfokú ügyészséghez kell betérjeszteni, amely azt az iratokkal együtt az általános szabályok szerint hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósághoz továbbítja. A vádindítvány az alábbi részekből áll:

- 1./ a vádlott személyi adatai,
- 2./ a vád tárgyává tett cselekmény leírása,
- 3./ a vád tárgyává tett cselekmény Btk. szerinti minősítése,
- 4./ a bejelentett polgári jogi igény, továbbá az egyéb indítványok,
- 5./ a tárgyalásra idézendők és arról értesítendőik indítványozása,

A vádindítványban ugyanakkor meg kell jelölni azokat az indokokat is, amelyek alapján a pótmagánvádló a feljelentés elutasítása, nyomozás megszüntetése, vagy a vádemelés részbeni mellőzése ellenére a bírósági eljárás lefolytatását indítványozza. Ezen indokolásra vonatkozó egyéb utalást sem a törvény, sem a miniszteri indokolás nem tartalmaz.

A vádindítvány betérjesztését követően a bíróságnak döntenie kell a vádindítvány elfogadása, illetve elutasítása felől. A bíróság a vádindítványt elfogadja, ha elutasításnak nincs helye. A bíróság a vádindítványt elutasítja, ha:

- 1./ az elkésett, azaz a panasz elutasításának közlésétől számított 60 napon belül nem kerül sor a pótmagánvádló fellépésére,
- 2./ ha pótmagánvádlónak nincs jogi képviselő, kivéve azon természetes személy pótmagánvádlót, aki jogi szakvizsgával rendelkezik,
- 3./ nem a jogosulttól származik a vádindítvány,
- 4./ a vád nem törvényes, illetve nem tartalmazza a fentebb részletezett kötelező tartalmi elemeket.

Amennyiben a 2. és 3. pontokban foglalt hiányosságok miatt került sor a vádindítvány elutasítására, úgy a pótmagánvádló jogosult azt ismételt benyújtani, de csak az előzőekben megjelölt 60 napos határidőn belül.

1. A pótmagánvád alaki kellékeinek vizsgálata, a törvényes vád értelmezése – a Be. 2. §, 231. § (2) bekezdés d) pontja

A megvizsgált első- illetve másodfokú határozatok tanúsága szerint és a vizsgálatba bevont bírói tanácsok álláspontja alapján a pótmagánvád intézményével kapcsolatban több értelmezési és eljárásjogi probléma is felmerül, amelyek közül a legmarkánsabb a Be. 2. §-ához, vagyis a törvényes vád fogalmához, illetve annak a 231. § (2) bekezdés d) pontjával való viszonyához kötődik.

A Be. 2. § szerint a vád akkor törvényes, ha a vádemelésre jogosult a bírósághoz intézett indítványában meghatározott személy pontosan körülírt, büntető törvénykönyvbe ütköző cselekménye miatt a bírósági eljárás lefolytatását kezdeményezi. A 231. § (2) bekezdés d) pontja szerint pedig, amint arra az előbbieken utaltunk, a bíróság a vádindítványt elutasítja, ha a vád nem törvényes, illetve nem tartalmazza a kötelező speciális tartalmi elemeket.

A követendő álláspontnak az tekinthető, ha az eljáró bíró azt vizsgálja, hogy a vádindítvány tartalmaz-e megfelelően megfogalmazott tényállást és nem szigorúan értelmezve azt, hogy a leírtak megvalósítanak-e bűncselekményt. Ebben az esetben nincs helye a vádindítvány elutasításának, azt a bíróság elfogadja, és amennyiben ezt követően megállapítja, hogy a leírt tényállás alapján nem állapítható meg bűncselekmény, annak hiányában az eljárást megszünteti. Más oldalról fogalmazva: azt kell vizsgálni, hogy a leírt tények alapján a vádlónak jogos és okszerű következtetése valamely Btk.-ba ütköző bűncselekmény megvalósulása.

A vádindítvány alaki kellékeinek vizsgálata megelőzi a tartalmi kérdések vizsgálatát. Tehát a vádindítvány beérkezésekor a bíróság arról dönt, hogy fennáll-e a sértetti fellépés lehetősége (vádlói legitimáció), fennáll-e a törvényes vádnak a Be. 2. § (2) bekezdésben írt tartalmi, illetve a pótmagánvádra vonatkozó speciális formai kelléke a 230. § (2) bekezdése szerint.

Ha a bíróság mindezek után azt látja, hogy nincs ok a vádindítvány elutasítására, akkor azt elfogadja. Ez esetben is többféle megoldás lehetséges: előkészítő szakban bizonyítás felvétele nélkül megállapítható, hogy nyilvánvalóan nem valósít meg bűncselekményt a vádindítványban szereplő eseménysor és ekkor a bíróság bűncselekmény hiánya miatt a Be. 267. § (1) bekezdés a) pontja alapján megszünteti az eljárást. Amennyiben pedig ezek a feltételek nem állnak fenn, tárgyaláson dönt a pótmagánvádló indítványa felől. (4/2007. Bkv.)

2. Az eljárás megszüntetése közvád esetén – Be. 267.§ (1) a.) és j.) illetve a vádindítvány elutasítása a Be. 231. § (2) bekezdés d) pontja alapján

Ehhez kapcsolódó kérdés – ami további támpontot jelent a fent részletezett probléma megoldásában – hogy a közvád esetében hogyan viszonyul egymáshoz a Be. 267. § (1) bekezdésének a) és j) pontja. Hivatkozott pontok esetében a bíróság az a) pont alkalmazásával megszünteti az eljárást, ha a vád tárgyává tett cselekmény nem bűncselekmény, míg a j) pont értelmében akkor szünteti meg, ha a vád nem törvényes. Mindebből kitűnik, hogy a két pont között párhuzamosság van, hiszen a j) pontban hivatkozott törvényes vád fogalmának része, hogy az abban meghatározott személy büntető törvénykönyvbe ütköző cselekménye miatt emeljék, míg az a) pont esetében azt vizsgálja a bíróság, hogy a vád tárgyává tett cselekmény bűncselekmény-e. Amennyiben a jogalkalmazó szigorúan értelmezné a hivatkozott törvényhelyet, az oda vezetne, hogy a bíróság már a vád törvényességének vizsgálata során egyúttal azt is értékelné, hogy a vád tárgyává tett cselekmény a Btk. valamelyik különös részi tényállása alá vonható-e. Amennyiben nemleges válasz születne, akkor a j) pont alapján szüntetné meg az eljárást, ami azonban gyakorlatilag az a) pontban írt szabály kiüresedéséhez vezetne. A megoldás az lehet, ha a vád törvényességének vizsgálata során csak az eljárási kérdésekre koncentrálna a bíróság és az, hogy a vád tárgyává tett cselekmény bűncselekmény-e, csak az ügy érdemi elbírálása során merülhet fel kérdésként.

Mindez irányadónak tekinthető pótmagánvád esetén is, tehát a Be. 2. § (2) bekezdését sokkal inkább alaki, semmint tartalmi követelménynek kell tekinteni és ebben az esetben, ha az előterjesztett vádindítvány megfelelő történeti tényállást tartalmaz, úgy annak elfogadásáról, majd ezt követően a tárgyalás előkészítése során az eljárás megszüntetéséről kell dönten.

(Ld. a 2008. 86. számú ítéletábrai határozatot)

Fontos kiemelni, hogy a törvényes vád hiánya vagy a nem pótoltt kellékhány a közvadás eljárásban az eljárás megszüntetését eredményezi a Be. 267. § (1) bekezdés j) és k) pontja alapján, ellenben ugyanezek a hiányosságok pótmagánvád esetén a Be. 231. § (2) bekezdés d) pont szerinti elutasításra adnak okot.

3. Vádindítvány elutasítása, illetve elfogadása elkésett panasz esetén – Be. 229. § (1), 199. § (2), 195. § (1) és (8) bekezdései, 190. § (1) bekezdés a) pontja

A Be. 229. § (1) bekezdése alapján, ha az ügyész, vagy a felettes ügyész a sértettnek a feljelentést elutasító, vagy a nyomozást megszüntető határozat elleni panaszát elutasította, és a 199. § (2) bekezdése alapján pótmagánvádnak van helye, illetve egyéb törvényi feltételek esetén a sértett pótmagánvádlóként léphet fel. Mindebből viszont következik, hogy a jogintézmény csak és kizárólag a nyomozati szakban igénybe vehető jogorvoslati fórumrendszer teljes kihasználását követően alkalmazható. Mindezek alapján felmerül tehát a kérdés, hogy mi a teendő, amennyiben az ügyészség a panaszt elkésettség okán, érdemi vizsgálat nélkül utasította el, hivatkozva a Be. 195. § (1) bekezdésére, amely szerint, akire nézve az ügyész, vagy a nyomozó hatóság határozata rendelkezést tartalmaz, a határozat ellen a közléstől számított nyolc napon belül panasszal élhet. Ugyanezen törvényhely (8) bekezdése szerint pedig az elkésett panaszt indokolás nélkül el kell utasítani. Ebben az esetben kérdés, hogy helyes-e a vádindítvány bíróság általi elutasítása, hiszen az ügyészség a nyomozást, így az eljárást is a Be. 190. § (1) bekezdés a) pontja alapján szüntette meg, amelynek esetében a törvény engedélyezi, hogy a sértett pótmagánvádlóként lépjen fel.

A pótmagánvadás eljárás megalkotásával a jogalkotó feltehető szándéka az volt, hogy amennyiben az ügyészség álláspontja szerint valamely magatartás nem bűncselekmény vagy nem állapítható meg annak elkövetése, akkor a sértettnek legyen joga közvetlenül a bírósághoz fordulni, és a bíróság dönthesse a tekintetben, hogy lehet-e helye a büntetőeljárás lefolytatásának, illetőleg hogy a vádindítványban megjelölt magatartás bűncselekmény-e vagy sem. A fent vázolt esetben a sértett nem merítette ki a panasz jogintézményének lehetőségét, ugyanis a számára nyitva álló határidő alatt nem terjesztette azt elő, és így az ügyészség nem is kerülhetett abba a helyzetbe, hogy érdemi döntést hozzon. Helyes tehát a vádindítvány elutasítása a bíróság részéről, azonban a gyakorlatban mind az első-, mind a másodfok elkésettség okán utasította el a vádindítványt, holott a 231. § (1) bekezdés d) pontja alapján – a legitimáció hiánya miatt – kellett volna elutasítani, maga a pótmagánvád ugyanis nem volt elkésett.

Általánosságban azt kell mondani, hogy a pótmagánvádló fellépésének a lehetőségét tartalmazó jogszabályi feltétel a Be. 229. § (1) bekezdése a vádlói legitimáció kérdéskörében vizsgálendő, és ezek hiánya a Be. 231. § (2) bekezdés d) pontjából történő elutasításra ad okot, ugyanis a vád nem törvényes, mert nem volt fellépési jogosultsága a sértettnek.

4. A pótmagánvád speciális kellékeit a Be. 230. § (2) bekezdése tartalmazza. Kérdés, hogy felhívható-e a pótmagánvádló a Be. 268. §-a alapján a hiányok pótlására az ún. kellékhány esetén?

Véleményünk szerint nem, mert ha a vádindítvány kellékhányos, akkor azt a Be. 231. § (2) bekezdés d) pontja alapján, törvényes vád hiánya okából el kell utasítani. Ennek magyarázata, hogy

a jogalkotó éppen a jogbiztonság érdekében rövid határidőt és szigorúbb feltételeket szab a sértetti vádemeléshez, és meghatározza azt a két okot, amely az elutasítás után ismételten benyújthatóvá teszi a vádindítványt (a sértetti jogosultság és a jogi képviselő esetei).

Egyébként a vádindítványt nem teszi elfogadhatóvá az sem, hogy a pótmagánvádló a vádindítványból hiányzó egyes adatokat utólag, a fellebbezésében közölte. A vádindítvány tartalmaként előírt, a Be. 230. § (2) bekezdés szerinti adatok nem csupán formai, hanem a vád jogi alapját képező kellékek, melyekhez a törvény olyan garanciát fűz, hogy ha a vádindítványt ezek hiánya miatt utasították el, ismételt benyújtásra – a törvényi kivételtől eltekintve – nincs lehetőség (BH 2007. évi 221.).

A vádindítványt akkor sem lehet elfogadni, ha a vádindítvány benyújtásának lehetőségéről a sértettet az ügyészségi határozatban tévesen tájékoztatták. Az ügyészségi határozat nem köti a bíróságot, nincs kötőereje, ügyészi jogkörben megváltoztatható.

5. A pótmagánvádló indokolási kötelezettsége – Be. 230. § (2) bekezdés

Kérdés, hogy okot ad-e a vádindítvány elutasítására, ha a pótmagánvádló nem indokolja meg, hogy az elutasítások ellenére miért, mire alapozva terjeszti elő a büntetőeljárás lefolytatására irányuló indítványát.

Tekintettel arra, hogy a vádindítvány csak jogi képviselő mellett nyújtható be, a jogi szakvizsgálóval rendelkező ügyvédől pedig elvárható, hogy ismerje és tartsa be a benyújtásra vonatkozó törvényi feltételeket, tehát ezen, valóban formálisnak tűnő feltétel hiánya is okot adhat az elutasításra.

Egy másik álláspont szerint viszont ez az indokolási kötelezettség nem olyan szükségszerű elem, hogy pusztán ennek a hiánya elutasításhoz vezessen. Maga az a tény, hogy a feljelentés elutasítása, a büntetőeljárás megszüntetése és az ezek ellen bejelentett panasz elutasítása után a sértett még mindig „keresi az igazát”, önmagában magyarázat lehet, természetesen úgy, hogy a vádindítvány egyéb kellékei és a bűncselekményre vonatkozó bizonyítékai szerepelnek.

A kollégiumban ezzel kapcsolatban nem alakult ki egységes álláspont.

6. A vádindítványnak a Be. 231. § (2) bekezdés d) pont szerinti elutasítását követően van-e lehetőség ismételt benyújtásra a közvédra indult eljárásokhoz hasonlóan?

Véleményünk szerint nincs, mert a törvényes vád hiánya okából történt elutasítás ellen az egyfokú fellebbezésen kívül más jogorvoslati lehetőséget nem ad a törvény.

Ugyanakkor a Be. 233. § (4) bekezdése szerint a vádindítvány elutasítása nem akadályozza annak, hogy a nyomozás folytatását rendeljék el. Az azonban kérdés, hogy ez ténylegesen a pótmagánvádlóként fellépett sértett indítványára történhet-e vagy sem. Ennek szabályai a Be. 191. § (3) és (4) bekezdésében, illetve a 207. § (2) bekezdésének c) pontjában találhatóak. A 191. § (3) bekezdése alapján, ha a nyomozás megszüntetése ellen nem éltek panasszal, illetve az ügyész, vagy a felettes ügyész nem rendelte el a nyomozás folytatását, utóbb azt csak a bíróság rendelheti el az ellen, akivel szemben a nyomozást korábban megszüntették. A (4) bekezdés szerint, ha a bíróság a nyomozás folytatásának elrendelése iránti indítványt elutasította, változatlan alapon a nyomozás folytatásának elrendelése iránti ismételt indítvány előterjesztésének nincs helye. A 207. § (2) bekezdésének c) pontja szerint pedig a nyomozási bíró dönt a nyomozás megszüntetését követően a nyomozás folytatásának elrendeléséről.

A Be.-hez fűzött kommentár a (3) bekezdéshez kapcsolódóan kizárólag arra szorítkozik, hogy feloldja azt a problémát, ami az ügyész és a nyomozási bíró hatáskörének elhatárolása miatt keletkezik. Ennek keretében, mintegy garanciális szabályként jeleníti meg a (3) bekezdést akként,

hogy az ügyész ne zaklathassa tetszése szerint azokat a személyeket, akikkel szemben egyszer már megállapította, hogy nem tud vádat emelni, és a nyomozást velük szemben megszüntette, míg a másik oldalról a nyomozási bíró sem kerülhet olyan helyzetbe, hogy az ügyészt a vádelőkészítésre, illetve közvetve vádemelésre készítse.

A vizsgálat során azonban találkozhattunk olyan bírói értelmezéssel, ami – a törvényszöveg nem egyértelmű volta miatt – ezt a jogosultságot a sértett részére is biztosítja. Ez azonban tekintettel a pótmagánvád intézményére is, a sértetti jogok irracionális túlsúlyához vezetne, tehát nem követendő gyakorlat.

7. Megfelel-e a törvényes vád követelményének az az eset, amikor a sértett olyan cselekmények miatt is vádindítványt nyújt be, amelyekkel kapcsolatban korábban nem született elutasító határozat?

Ez előfordulhat úgy is, hogy kimarad a teljes „előzetes szakasz”, és a bíróságtól kéri az eljárás lefolytatását, akkor a válasz egyértelműen csak elutasítás lehet. A kérdés úgy is felmerült, hogy halmazatban szerepelnek különböző bűncselekmények. Nincs kialakult gyakorlat, többféle határozattal találkoztunk, és van egy álláspontja a Fővárosi Ítéletáblának is.

Elfogadható megközelítés, hogy ugyanazon határozatban egyes cselekmények vonatkozásában, ahol a feltételek maradéktalanul fennállnak, sor kerül a vádindítvány elfogadására, egyéb cselekmények esetében pedig az elutasításra.

A Fővárosi Ítéletábla egyik határozata szerint egységes elutasításnak lehet csak helye, a vádindítvány nem osztható. Ezen megoldás mellett viszont a jogintézmény a célját veszti, hiszen az egész vádindítvány elbukik egy olyan rész miatt, amely egyébként leválasztható lenne a törvényesnek számító, önmagában megálló pótmagánvádról.

8. Amennyiben nincs helye a vádindítvány elutasításának, akkor a bíróság azt elfogadja. Kérdés, hogy igényel-e alakszerű határozatot illetve szükséges-e valamiféle tájékoztatás?

A törvény csak az elutasítást köti határozati formához, amely ellen fellebbezésnek is helye van. Az elfogadásról külön döntést nem kell hozni, de célszerű tájékoztatni róla a pótmagánvádlót, hiszen az elfogadás és a kítűzés közötti időben nem lehet őt bizonytalanságban tartani. (A vádlott és a védő a vádindítvány kézbesítésével szerez tudomást az elfogadásról, ezért az ő külön tájékoztatásuk nem szükséges.)

Más a helyzet abban az esetben, amikor elutasításnak nincs helye, de a bíróság megszüntetési okot észlel, és még az előkészítő szakaszban szünteti meg az eljárást. Ilyenkor az elfogadásról szóló megelőző tájékoztatás nem szükséges, hanem maga a megszüntető határozat utal arra, hogy a vádindítvány elfogadása megtörtént, és nem a vádindítvány elutasítása, hanem megszüntető ok fennállása miatt nem kerül sor az eljárás folytatására. Véleményünk szerint mindezt a megszüntető végzés indokolásában célszerű kifejtetni, mert a fogalmak elkülönülése és a helyes sorrend betartása (külön határozat nélküli elfogadás, majd ezt követő megszüntetés) ezzel válik a felek számára is érthetővé és követhetővé.

9. Az eljárási cselekmények elvégzése és a jogosultságok gyakorlása szempontjából miként viszonyul egymáshoz a pótmagánvádló és a jogi képviselője? Kit illet a fellebbezési jog?

Az intézményre vonatkozó általános szabályok között – a 230. § (1) bekezdésében – a Be. egyértelműen rögzíti, hogy a pótmagánvádló a vádindítványát jogi képviselő útján terjeszti elő. A 324. § (1) bekezdése pedig akként rendelkezik, hogy az elsőfokú bíróság ítélete ellen fellebbezésre

jogosult többek között a pótmagánvádló is (ebben a szakaszban jogi képviselőt nem említ a törvény, csak védőt). Mindezzel kapcsolatban tehát két kérdés merül fel, így egyrészt az, hogy a pótmagánvádlót önállóan megilleti-e a fellebbezés joga, vagy ezt is csak a jogi képviselője útján gyakorolhatja tekintettel arra, hogy a jogi képviselő az egész eljárás során végigkíséri a pótmagánvádló eljárását, másrészt az, hogy a jogi képviselő gyakorolhat-e önállóan perorvoslati jogosultságot. A helyes válasz az lehet, hogy jogi képviselő a pótmagánvádló nevében bejelentheti a fellebbezést, de önálló fellebbezési joga nincs. Ha jelen van a pótmagánvádló, és eltérő nyilatkozatot tesz a jogi képviselőhöz képest, akkor az ő nyilatkozata a joghatályos, de ha nincs jelen, akkor a képviselő nyilatkozata válik hatályossá, természetesen ezt a pótmagánvádló nevében teszi. (Ez a Legfelsőbb Bíróság álláspontja is, ugyanakkor a BH 2007. évi 282. számú határozata egy jogi képviselő által benyújtott fellebbezés alapján vizsgálja a vádindítvány tartalmi és formai kérdéseit.)

10. Milyen tartalmú döntést hoz a másodfokú bíróság, amennyiben nem ért egyet azzal, hogy az elsőfokú bíróság a Be. 231. § (1) bekezdés d) pontja alapján elutasította a vádindítványt?

Ebben az esetben a másodfokú bíróság hatályon kívül helyezi az elsőfokú határozatot és az elsőfokon eljáró bíróságot az eljárás folytatására utasítja. Ehhez kapcsolódóan megjegyzendő, hogy a Fővárosi Ítéltáblának van olyan határozata, amelyben maga az ítéltábla fogadta el a vádindítványt, de nem ez a követendő, mivel ez a döntés elvon egy bírósági szintet.

Álláspontunk szerint a helyes döntés a hatályon kívül helyezés a Be. 375. § (1) bekezdése alapján, lényeges eljárási szabálysértésre utalva. Nem értünk egyet a megváltoztatással, mert nincs „mire” megváltoztatni a döntést, mert folytatni kell az eljárást.

Ugyanakkor, ha az elsőfokú bíróság az eljárás megszüntetéséről döntött, és a másodfokú bíróság azt állapítja meg, hogy a vádindítványt eleve el kellett volna utasítani, akkor megváltoztató határozatot hoz, és a pótmagánvádló vádindítványát elutasítja.

Meg kell jegyezni, hogy számos határozatban tévesen szerepel a vádindítvány elutasítása törvényes vád hiánya okából illetve a bűncselekmény hiánya miatti megszüntetés. Több másodfokú határozat is úgy hagyta helyben az elsőfokú bíróság elutasító határozatát, hogy oldalakon keresztül a bűncselekmény hiányát indokolta, amely viszont megszüntetési ok – kellett volna legyen!

Nem vitatható, hogy ez az egyik legnehezebb kérdés, és a legtöbb hiba ezen a területen mutatkozott. A két jogintézmény sem az eljárási törvény eltérő rendelkezése, sem pedig az eltérő joghatása miatt nem lenne keverhető. A vádindítvány elutasítása még formailag sem eredményez kötőerőt, az nem zárja ki a nyomozás későbbi elrendelését, és mivel nem a bűnösség kérdésében való érdemi döntés, így az ilyen határozat felülvizsgálati eljárás tárgya nem lehet. Az eljárás megszüntetése bűncselekmény hiánya okából ellenben érdemi állásfoglalás, amely anyagi kötőerővel rendelkezik, és a végzést mint ügydöntő határozatot a Magyar Köztársaság nevében kell hozni.

Nem helyes az a másodfokú gyakorlat, amely az eljárás megszüntető határozatot azzal hagyta helyben, hogy egyébként elutasításnak lett volna helye.

11. Az ismeretlen elkövetővel szemben indult eljárásban az elutasított panasz után név szerint megnevezett elkövetővel szemben benyújtott vádindítvány megfelel-e a törvényes vád követelményének?

Előjáróban el kell mondani, hogy a közzéadás ügyekre is jellemző, hogy a nyomozás hosszú időn át, mindaddig ismeretlen elkövetőkkel szemben folyik, amíg a nyomozóhatóság nem talál egyértelmű bizonyítékot a bűncselekmény elkövetésére. Csak ezután folyik meghatározott gyanúsítással

szemben az eljárás. Ez természetesen azzal jár, hogy a későbbi gyanúsítottat korábban néhányszor már tanúként kihallgatták. Nincs ez másként a végül is pótmagánvádassá váló ügyekben sem, azzal a különbséggel, hogy esetleg nem is kerül sor gyanúsított kihallgatásra, és ismeretlen személlyel szemben szüntetik meg akár a feljelentés alapján, akár a hivatalból indult büntetőeljárást.

Természetesen aggályos a törvényes vád szempontjából éppen a magánvádlói fellépés lehetősége körében az az eset, amikor a büntetőeljárást ismeretlen személlyel szemben szüntetik meg, és a sértett egy meghatározott személyt jelöl meg a vádindítványában mint a bűncselekmény elkövetőjét. Megvan-e a szükségszerű azonosság egyfelől, másfelől viszont kerülhet-e egy korábban csak tanúként kihallgatott személy bírói szakban vádlotti pozícióba, vagyis sérti-e a tisztességes eljárás valamely követelményét a vádindítvány elfogadása?

Egyértelmű választ nem lehet adni nemcsak azért, mert a jogi megoldás nehéz, hanem azért sem, mert a konkrét esettől függ a helyes megoldás.

Ha például a sértett bűncselekmény gyanúja miatt úgy tesz feljelentést, hogy fogalma sincs az elkövetőről, és azt várja, hogy a nyomozóhatóság ezt derítse ki, és ez nem jár sikerrel, akkor szóba sem jöhet a pótmagánvád emelésének lehetősége.

Ellenben más esetről van szó, ha a sértett tudja, kit gyanúsít, személy szerint, névvel és egyéb személyi adattal, csak a hamis vád miatti félelemből nem kívánja, hogy vele szemben folyjon az eljárás, vagy a nyomozóhatóság szokásos „taktikájáról” van szó, de mindkét esetben egyértelmű, hogy bűncselekmény miatt és egy adott személlyel szemben kívánja az eljárást a feljelentő sértett. Véleményünk szerint ebben az esetben függetlenül attól, hogy a vádindítványban megjelölt személyt gyanúsítottként nem hallgatták ki, és az eljárást is ismeretlen tétessel szemben szüntették meg, ezen az alapon nem utasítható el a vádindítvány.

Ebben az esetben ugyanis arra vagyunk figyelemmel, hogy a vádindítvány az alaki és tartalmi kellékeknek megfelel (a bűncselekmény elkövetőjét megnevezte), így amennyiben a tényállás a feljelentésben foglaltakkal megegyezik, törvényes vádnak tekinthető.

Azért is helyesnek tűnik ez a megoldás, mert a törvény nemcsak a nyomozás megszüntetése, hanem a feljelentés elutasítása esetén is megengedi a pótmagánvádló fellépését, amely esetekben szóba sem jön, hogy bárkit is gyanúsítottként kihallgatnának.

Más értelmezést követve az esetek többségében nem valósulna meg a sértetti jogok kiterjesztése abban a körben, amikor a közvádló vagy az állam nyomozóhatósága késlekedik a sérelmére elkövetett bűncselekmény felderítésében illetve az eljárás megindításában. Ez pedig ellenkezik a kerethatározatban foglalt elvárásokkal, és a pótmagánvád intézményének a kiüresedéséhez vezethet.

Ugyanakkor az egyértelmű, hogy törvényes vád hiánya okából el kell utasítani a vádindítványt, ha a pótmagánvádló ismeretlen elkövetővel szemben emel vádat. (BH. 2007. 221. jogeset.)

12. Ki lehet sértett?

A Be. 51. § (1) bekezdése értelmében sértett az, akinek a jogát vagy a jogos érdekét a bűncselekmény sértette vagy veszélyeztette. Pótmagánvádlóként csak a sértett léphet fel a törvényben írt feltételek esetén (Be. 53. §).

Elválhat a bűncselekményt feljelentő és a tényleges sértett személye. Amennyiben nem a sértett tesz feljelentést és a feljelentő panaszát utasítják el, ez esetben a sértett nem léphet fel pótmagánvádlóként, hiszen hiányzik az a feltétel, amelyet a Be. 229. § (1) bekezdése megfogalmaz az ún. pótmagánvádlói legitimáció körében.

Sajnos a gyakorlatban nagyon nehéz eldönteni, hogy a Btk. különös részében megfogalmazott bűncselekményeknél ki a tényleges sértett, másrészt van-e sértett vagy csak passzív alany, és ez utóbbira vonatkozik-e a pótmagánvádlói fellépés lehetősége. Így például: közokirat-hamisítás, okirattal visszaélés, lopás–orgazdaság, hivatali visszaélés, hamis vád, stb.

Az e körben közzétett jogesetek támpontul szolgálhatnak, de egyértelmű választ nem adnak: 4/2004. számú jogegységi határozat, 2008. évi 86. számú ítéletablai döntés.

13. Mennyiben érvényesül a Be. 75. § (1) bekezdés II. fordulatóban írt bizonyítási szabály

A közvadas eljárásokban is bizonytalanság van a tekintetben, hogy a bíróság az alapos, hiánytalan és valóságghú tényállás megállapítása körében köteles-e a vádat alátámasztó bizonyítási eszközök beszerzésére, ha ezt az ügyész nem indítványozza.

Pótmagánvád esetén ezt az indítványt a sértettnek kellene megtennie.

Lehetséges válasz:

Az nem kétséges, hogy a bíró nincs elzárva a hivatalból történő bizonyítástól, legfeljebb annyi mondható el, hogy erre nem köteles ügyészi indítvány nélkül. Azt már gyakorlatból is tudjuk, hogy az ily módon eljáró bíró kockáztatja, hogy az ítélet ez okból megalapozatlanná válik, és nem számíthat egységes fellebbviteli álláspontra, hiszen a jogalkotó nem vitte végig következetesen ezt a bizonyítási szabályt.

A bíróság a sértett indítványára vagy hivatalból elrendelheti a bizonyítás kiegészítését a terhelő bizonyítékok vonatkozásában is. (Be. 285. § 268. § és 305. §)

Az 1/2007. Bkv. III. fejezete tartalmazza azt, hogy a Be. 75. § (1) bekezdésével kapcsolatos állásfoglalás értelemszerűen vonatkozik a pótmagánvád, illetve a magánvád esetére is.

14. A pótmagánvádló tanúkényi kihallgatásának lehetősége. Kihallgatható-e tanúként a pótmagánvádló?

A törvény nem tartalmaz ezzel kapcsolatos rendelkezést, amiből kétféle következtetés adódik. Egyrészt az, hogy nincs akadálya a kihallgatásnak, mert azt nem zárja ki a jogszabály, másrészt az, hogy amennyiben kihallgatható lenne, azt kifejezetten kimondta volna a jogalkotó, mint ahogyan ezt meg is tette a magánvadas eljárás esetében. A Legfelsőbb Bíróság az új Be. rendelkezéseinek értelmezésekor azt az álláspontot képviselte, hogy kihallgatható tanúként, de ezen túlmenően semmiféle magyarázatot nem adott.

2008. július 10. napján került ismertetésre az Európai Bíróság előzetes döntéshozatali eljárásban hozott C-404/07. számú határozata (Katz-ügy). A luxemburgi bíróság döntése szerint annak van jelentősége, hogy a sértett, aki a saját jogai érvényesítése érdekében lép fel, bizonyítékot szolgáltatasson a saját ügyében és az mindegy, hogy milyen formában teszi. Ez a határozat nem segíti a hazai jogalkalmazót, mert a sértett vagy a vallomásaival, vagy az általa csatolt okirati, illetve tárgyi bizonyítékkal képes a jogait érvényesíteni. Fontos lenne megszólalási lehetőséget biztosítani a számára, különös tekintettel arra, hogy az eljárás korábbi szakaszaiban nem járt sikerrel (feljelentés elutasítása, nyomozás megszüntetése, vádelejtés, stb.) Valószínű, hogy a kérdés jogértelmezéssel nem dönthető el. Az eljárás sikeréhez szükség lenne a pótmagánvádló tanúkénti meghallgatására, de ennek a törvényi feltételeit meg kellene teremteni. A Be. tehát nem zárja ki a tanúkénti kihallgatást és a 4/2007. Bkv. is így foglal állást.

Ezért álláspontunk szerint a pótmagánvádló tanúként kihallgatható, de szerencsésebb lenne, ha minderről a törvény is rendelkezne.

15. Az egyesítés kérdésköre

Amikor ugyanazon vádlott több sértett sérelmére követ el az anyagi halmazat körébe tartozó bűncselekményt, akkor a sértettek külön-külön jogosultak pótmagánvád emelésére. Ilyenkor fordulhat elő, hogy a vádlott személyének azonossága és esetleg egyéb körülmények miatt felmerül az egyesítés lehetősége.

Az egyesítés kérdéséről a pótmagánvád esetében a törvény nem szól, ez azt is jelentheti, hogy az nincs kizárva. Az egyesítés a közvád esetében természetes, hiszen annak semmi akadálya nincs, hogy a különböző ügyészségek által emelt vádat az egységes ügyészi szervezetet nevében eljáró egyetlen ügyész képviselje, ugyanakkor mindez a pótmagánvádlók egymás közötti viszonyában, a vád képviselésében, a vád feletti rendelkezés, a fellebbezési jog gyakorlása körében szinte feloldhatatlan helyzetet eredményezne.

Amikor a törvény az 58. § (1) és (2) bekezdésében a pótmagánvádlók kijelöléséről rendelkezik, nyilvánvaló, hogy az egy bűncselekmény több sértettjére gondol, a magánvádhoz hasonlóan.

16. Köteles-e a pótmagánvádló minden tárgyaláson részt venni?

Bár a törvény nem ad konkrét támpontot, de feltehetőleg főszabályként a pótmagánvádló nem köteles részt venni a tárgyaláson, mivel a Be. úgy fogalmaz, hogy: „*ha jelen van*”. Nyilvánvaló, hogy nem nélkülözhető a pótmagánvádló jelenléte akkor, ha a bíróság őt tanúként akarja kihallgatni. Közvetett értelmezéssel ez következik a 4/2007. számú BK véleményből, amely szerint ha a pótmagánvádló jelen van a tárgyaláson, és képviselőjétől eltérő indítványt tesz, az ő indítványa az irányadó. Kérdés lehet azonban, hogy a pótmagánvádló jelenléte az első tárgyaláson, a vádindítvány ismertetésekor szükséges-e. Jelenlétével ugyanis nyomatékosíthatja, hogy a vádat továbbra is fenntartja, és az ügydöntő határozat elleni fellebbezési jogát is csak így gyakorolhatja. Ezekre a kérdésekre egyelőre nincs válasz, sem kellő tapasztalat.

17. Távollétes eljárást indítványozhat-e a sértett?

Nem. Ez egyértelműen kizárólag a közvádló jogosultsága.

18. A megismételt eljárás milyen szintre kerül vissza? Előkészítő szakba, amelyben a bíróság már nem jogosult elutasítani a vádindítványt, vagy elutasításnak még lehet helye?

A hatályon kívül helyezés folytán megismételt eljárás új ügyként indul, nem csak megszüntetésnek, hanem elutasításnak is helye lehet. Így a bíró dönthet az elfogadás és az elutasítás kérdésében, illetve az előkészítő szakaszban meg is szüntetheti az eljárást, ha ezen döntésekre okot adó körülményt észlel.

19. Ha elévülést észlel a bíró, akkor az a törvényes vád hiánya miatti elutasításra ok, vagy az eljárás megszüntetésére?

Ez megszüntető ok, hiszen az elévülés megállapítása tartalmi vizsgálatot jelent. A vád alakilag törvényesnek mondható, ezért nincs ok az elutasításra, az eljárás megszüntetése a helyes döntés a Be. 267. § (1) bekezdés c) pontja alapján.

A kollégium egyetértése esetén érdemes lenne a jogszabály-előkészítőkhöz fordulni annak megfontolása érdekében, hogy a pótmagánvadra vonatkozó, és jelenleg elszórtan található jogszabályhelyeket összesítve az ún. külön eljárási szabályok között rendezze, egyben pótolva a gyakorlat során feltárt hiányosságokat is.

Budapest, 2008. december 15. napján

Dr. Frech Ágnes